

рефлексії, хто зайнятий „буденністю”, стереотипами, споживацтвом. Цим лише збільшується розрив між одними й іншими й основне завдання філософії так і залишається лише декларацією.

Зважаючи на складність сучасних суспільних процесів та розмаїття проблем, вважаємо за недоцільне й подалі триматися осторонь „живої” людини. Сучасний філософ мусить бути не лише джерелом знання (причому, часто-густо, не нового, а скопійованого старого авторитетного знання). Він повинен результатами своєї діяльності активізувати рефлексію людини.

Можливо це буде на шкоду академічності філософії, а, можливо, буде скочуванням до публічності та публіцистичності. Проте сучасний філософ мусить працювати над перетворенням і себе, й іншої людини з інерційної, замкнутої істоти до істоти, яка запитує, сумнівається, співчуває. Філософ мусить бути настільки етично „зарядженим” та емоційним, щоб зачепити сучасну людину, яка переповнена враженнями.

Якщо завданням філософії є розгляд людини у світі, то завданням сучасного філософа мало б стати звернення до людини не як абстрактного поняття, а як живої особи з усіма її перевагами та недоліками, сучасними проблемами і переживаннями.

Тетяна Бондар

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
ім. М.В.Остроградського,
м. Полтава

ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕАЛИ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ІДОЛИ: ДАЛЕКТИКА СПІВІСНУВАННЯ

Проблема істинних і хибних цінностей людського буття, того незбагненого зв'язку, що існує між здатністю людської свідомості породжувати, з одного боку, високі ідеали, а з іншого – віднаходити видимі псевдо-абсолюти й служити їм, перетворивши на ідоли, далеко не нова. Кожне покоління філософів осмислює і розкриває її у нових ракурсах – чи то у зв'язку із істинним і неістинним пізнанням (згадаємо платонову «печеру»), чи як наслідок вроджених та набутих вад людського розуму (як, наприклад, у беконівських ідолах роду, печери, площі й театру), чи як невід'ємну складову філософського знання, особливо – філософської віри (у К.Ясперса [9]) або як невтішний результат морального ідеалізму та утопізму (у С.Франка [5]).

Незважаючи на розмаїття концепцій, суть проблеми залишається незмінною і постає однозначно та гостро: де пролягає межа між *ідеалом* як елементом зверхчуттєвого, осяжного розумом світу ідей, *ідеалізацією* тієї чи іншої ідеї, концепції, вчення та – перетворенням їх на *ідол*. Де межа між звичайною переконаністю в ідеях і догматизмом? Якщо ідея стає ідеалом, чи обов'язково вона перетворюється на ідол? І які ідоли тоді страшніші – матеріальні, фізичні, чи духовні?

Сучасна ситуація додає розгляду проблеми своєї специфіки – окрім аналізу утопізму й (можливого) деспотизму як результату абсолютизації того чи іншого філософського ідеалу, не менш важливим питанням на порядок денний вона ставить *релятивізм* як впевненість у відсутності істини взагалі, принципову «безідеальність», відмову від будь-яких смислів взагалі. В умовах пануючого постмодерного нівелізму ціннісних абсолютів та стирання меж між позитивним-негативним зазначена проблема набуває особливої ваги.

З іншого боку, в сучасному суспільстві не можна також не відзначити і яскравих ознак ідолатрії (в тому розумінні, яке вкладав у цей термін М.Бердяєв) – як зведення емпіричного, чуттєвого, фізичного світу в абсолютну цінність, та створення нової «індустріальної, кібернетичної, бюрократичної» (Е.Фромм) філософії споживання [див.: 6], що натомість старих зруйнованих ідолів тоталітаризму створює нові – необмежене споживання, індустрію розваг, соціальний статус.

Особливу роль у створенні сучасних філософських ідолів відіграє також модифікована утопічна свідомість, метою якої стає вже не стільки ідея перетворення зовнішніх стосовно людини умов існування і трансформації суспільства в «земний рай», скільки перетворення самої людини, її модифікацію на основі нових генних та нанотехнологій [див.: 8]. Втім, сам принцип утопічної творчості залишається незмінним – абсолютизація земного, тілесного, скінченого, віра в те, що ідеального стану можна досягти виключно людськими силами і вже в цьому (а не потойбічному) житті.

Грунтовний аналіз ідола-творення, а також ідола-повалення у світлі утопічної свідомості знаходимо у працях російських релігійних філософів початку ХХ століття С.Булгакова [2], П.Флоровського [4], П.Новгородцева [3], а особливо – у вже згаданого нами С.Франка [5].

Доволі перспективним, як на наш погляд, на сьогодні є аналіз ідеалів в контексті розгляду проблеми цінностей і цілей, який здійснює у своїх роботах російська дослідниця О.Л.Черткова [7], і на думку якої, неприпустимо прирівнювати ідеал до жодної кінцевої мети, оскільки це неминуче призведе до перетворення його в ідол.

Це приблизне коло питань, які ми маємо намір розглянути у доповіді.

1. Бердяев Н.А. *Истоки и смысл русского коммунизма* / Николай Александрович Бердяев. – Москва : Наука, 1990. – 224 с. 2. Булгаков С.Н. *Героизм и подвижничество (из размышлений о религиозной природе русской интеллигенции)* / Сергей Николаевич Булгаков // *Вехи. Из глубины.* – Москва : Изд-во «Правда», 1991. — С. 31-72. 3. Новгородцев П. И. *Об общественном идеале* / П. И. Новгородцев. – М. : «Пресса», 1991. — 639 с. 4. Флоровский Г. *Метафизические предпосылки утопизма* // *Из прошлого русской мысли.* – М. : Издательство «Аграф», 1998. – С. 265-292. 5. Франк С. Л. *Сочинения.* – М. : Изд-во „Правда”, 1990. – 608 с. 6. Фромм Э. *Иметь или быть?* – Москва : «Прогресс», 1986. – 238 с. 7. Черткова Е. Л. *Специфика утопического сознания и проблема идеала* // *Идеал, утопия и критическая рефлексия* / Отв. ред. В.А.Лекторский. – М. : РОССПЕН, 1996. 8. *Что такое трансгуманизм?* [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу : <http://www.transhumanism.russia.ru>. 9. Ясперс К. *Философская вера* / К. Ясперс. – М., 1991.

Віктор Савельєв

Прикарпатський інститут ім. М.С.Грушевського МАУП,
м. Львів

БІБЛІЙНИЙ ЙОВА ЯК МИСЛИТЕЛЬ І БУНТАР В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Л.ШЕСТОВА

Л. Шестову явно імпонувала біблійна книга Йова. Значення образу Йова у філософських роздумах київського мислителя переконливо засвідчують твори: „На весах Иова: странствие по душам”, „Власть ключей”, „Великие кануны”, „Афины и Иерусалим”, „Киркегард и экзистенциальная философия”.

Аналізуючи філософські погляди Кіркегора, Л.Шестов особливу увагу приділяє питанню, чому Кіркегор відмовляється від Гегеля і звертається до „приватного мислителя” Йова, який знав найкращі сторони тогочасного життя, але втратив все. В словах Йова істина постає, на думку Кіркегора, з чим погоджується і Л.Шестов, виразнішою, ніж у античних класиків – Сократа, Платона, Сенеки та ін. Л.Шестов формулює дану оцінку у вигляді альтернативи. Де міститься істина – питає він, – у тому, що відкриває філософська думка просвіченого еллінізму, або в тому, що провіщає